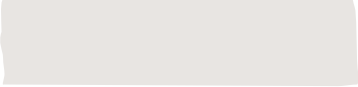

MİLLİ ŞEF DÖNEMİNDE TARİH EĞİTİMİ

İNÖNÜ DÖNEMİNDE TARİH EĞİTİMİ (1938-1950)

- Hürmanizm Odaklı Tarih Politikaları
- Kongreler ve Şuralar
- Halk Evlerinde Tarih Eğitime Yönelik Faaliyetler
- Köy Enstitülerinde Tarih Eğitimi

HÜMANİZM ODAKLI TARİH POLİTİKALARI

- İnönü döneminin kültürel politikasının temelini hümanizm oluşturmuştur. İnsana ait, insanla ilişkili olan Hümanizma, ilk olarak M.Ö. I. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bu görüş, Avrupa'nın modernleşmesinin temelini oluşturmuştur. Atatürk Dönemi'nde kültür politikalarında daha çok milli bir anlayış takip edilmiştir.
- Hümanist anlayışın en yoğun yaşandığı dönem İnönü dönemidir. Bu dönemde Hümanizm, Eski Yunan ve Roma medeniyetine inmek olarak tanımlanmıştır.
- Bu dönemde Arapça, Farsça eserlerden ve bu dillerden uzaklaşmış , Batı eserleri incelenmeye başlanmıştır.
- Hümanist anlayışın İnönü döneminde uygulama alanı bulmasında en etkili isim dönemin Milli Eğitim bakanı Hasan Ali Yücel olmuştur. Yücel hümanizmi Türk Hümanizmi olarak adlandırmıştır.

HÜMANİZM ODAKLI TARİH POLİTİKALARI

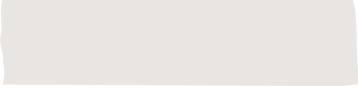
- Liselerde Latince ve Yunanca dersleri verilmeye başlamış, Halkevleri, Köy Enstitüleri gibi kurumlar aracılığı ile hümanizmin yayılması amaçlanmıştır.
- İnönü döneminde, tüm kültür ve eğitim ile ilgili alanlarda olduğu gibi tarih alanında hümanizmin etkisi görülmüştür. Bu dönem tarih anlayışında, Atatürk döneminde ortaya konulan milliyetçilik çerçevesinden çıkılarak, Batı kültürü ile bütünleşmek istenmiştir.
- Ortak bir tarih bilinci etrafında tarihin merkezine Anadolu'yu koymak ve Batı uygarlığının doğuşunu bu topraklara bağlayarak tarih yorumu yapmak istenmiştir.
- Bu amaçlar ve beklentiler İnönü döneminde yapılan Tarih Kongrelerinde dile getirilmiştir.

KONGRELER VE ŞURALAR

- 1943 yılında yapılan **III. Tarih Kongresi'nde** sunulan tebliğlerde, kısmen Atatürk dönemi tarih anlayışı savunulurken, Türklerin Avrupa ırkına benzerliğine vurgu yapılmıştır.
- 1948 yılında düzenlenen **4. Maarif Kongresi'nde**, II. Dünya Savaşı sonrasında dünyada gelişen yeni demokrasi anlayışı doğrultusunda, Türkiye'de de çok partili hayata geçiş ile birlikte eğitimde demokrasi vurgusu önem kazanmıştır. Ayrıca Türk Tarih Tezinin yoğun olarak ele alınması eleştirilmiştir. Bu eleştiride, Türk medeniyeti ve ilim açısından uzak tarihimize yönelik araştırmalar yapılırken yakın tarihin ihmal edildiği ifade edilmiştir. Sümer ve Eti medeniyeti gibi, Selçuklu ve Osmanlı Tarihlerinin de önemsenmesi gereği dile getirilmiştir. Bu kongrede hümanist tarih anlayışı devam etmekle birlikte, bilimsel temellere dayanan ve yakın dönem tarihine yönelik tarih görüşü ağırlık kazanmıştır.

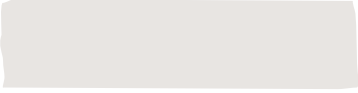
KONGRELER VE ŞURALAR

- Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tahsin Banguoğlu açılış konuşmasında; Yunanlıların Türk olduğunun iddiasından vazgeçilerek, sadece Anadolu'yla ilgili Atatürk dönemi tarih politikalarına geri döneceğini ifade etmiştir.
- İnönü döneminde kültür alanında izlenen hümanist politikaları, tarih alanında yapılan çalışmalara, kongrelere olduğu gibi okullarda verilen tarih eğitime de yansımıştır. 1939'da yapılan **I. Maarif Şurasında** hümanizm konusu ele alınırken, 1943 yılında toplanan **II. Maarif Şurasında** tarih dersleri ele alınmıştır.
- Bu konuda bir komisyon kurulmuş ve bir de rapor hazırlanmıştır.
- Raporda, ilkokullar ve ortaokullardaki mevcut programın yetersiz olduğu bilgisi verilerek yeni bir programın yapılması gerektiği ileri sürülmüştür. Yani programa kadar ortaokul 1 ve 2 ders kitaplarının okutulmaya devam edilmesine karar verilmiştir.

II. Milli Eğitim Şûrası

- Şûra, okullarda ahlak eğitiminin geliştirilmesi, anadil çalışmalarında verimin artırılması, Türklük eğitiminin verilmesi, Tarih öğretiminin yöntem ve araçlar bakımından incelenmesi gündemi ile toplanmıştır.
- Şûrada ağırlıklı olarak kültür ve kültürün eğitimde ilke, program ve müfredata yansıtılması görüşülmüştür. Buna bağlı olarak üç ana komisyon oluşturulmuştur. Şûrada anadil eğitimi, ahlaki eğitim ve tarih eğitimi konularında komisyon kurulmuştur.
- Tarih öğretimi komisyonunda ilköğretim ve ortaöğretimde kullanılan tarih ders kitaplarının pedagojik yönden dikkate alınacak taraflarının belirlenmesi ve lise ders kitaplarının mükemmelleştirilmesi için görüşlerin alınması kararlaştırılmıştır.

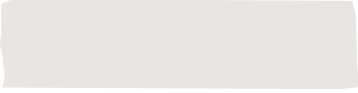

II. Milli Eğitim Şûrası

- Ortaokul 3 ders kitabı ise yanlış bilgiler içerdiği belirtilerek uygun bulunmamıştır. Lise tarih kitaplarında ise 1942 ve 1943 ders yılından itibaren okutulmaya başlanan tarih kitaplarının öncekilerden daha uygun bulunmuştur.
- 1947'den itibaren hümanist yaklaşım tam olarak tarih derslerini etki altına almıştır. Kitaplarda Batı tarihine geniş yer verilmiş, ilkçağ tarihi alanında Yunan ve Latin medeniyetlerine ayrılan bölümler arttırılmıştır. Öyle ki Emin Oktay ve Niyazi Akşit'in Tarih I kitabında %4 oranında Türk Tarihi verilirken Yunan ve Roma tarihleri kitabın %40'lık kısmını oluşturmuştur.

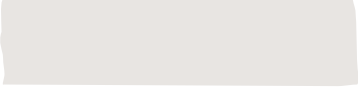
II. Milli Eğitim Şûrası

- Tarih öğretimi komisyonunda ayrıca, öğretmen ve öğretim sorunu, tarih öğretiminde kullanılacak yardımcı materyaller ve tarih öğretimiyle ilgili istekler görüşülmüştür.
- Komisyonun şûraya sunduğu raporda ilköğretim tarih programının çocukların gelişimi ve psikolojik yapısına uygun olmadığı, buna göre yazılan ders kitaplarının öğretim için elverişli olmadığı vurgusu yapılmıştır.
- Hazırlanacak olan ilköğretim tarih kitaplarının nitelik bakımından, çocukların fikirsel gelişimini, ruhsal yapısını, milli his ve karakterini geliştirecek, tarih sevgisi uyandıracak ve olayları kronolojik gelişimi içinde kavratacak biçimde olmalıdır görüşü belirtilmiştir.
- Ders kitaplarında olaylar ve gelişmeler sıkı bir bağlantı içinde verilmeli, efsaneler ve şahıslar dikkat çeken kişilerden verilmeli ve çocukların ilgisini çekecek biçimde hikâyeci tarzda yazılmalıdır denilmiştir. Müfredat ve kitapların hazırlanmasında TTK'nın bilimsel çalışmalarının sonuçları aktarılması esas alınmıştır.

II. Milli Eğitim Şûrası

- Ortaokul tarih ders kitaplarının tarih öğretimi amacına uygun olmadığı, ortaokul I, II ve III. sınıf kitaplarının yeniden yazılması gerektiği raporda ortaya konulmuştur.
- Tarih bilgisinin yanı sıra dünya meselelerinin de verilmesi gerektiği ve aydın yurttaşlar yetiştirilmesi gerektiğine değinilmiştir.
- Mesleki ve teknik liselerde de tarih ders kitaplarının içeriğinin değiştirilmesi, okulların ihtiyaç ve amacına uygun nitelikte kitaplar yazılması gerektiği vurgulanmıştır.
- Tarih öğretmenlerinin statüleri, tarih derslerinin alan öğretmenleri tarafından verilmesi, tarih öğretmenlerinin kendilerini geliştirmeleri için kurslar açılması kararlaştırılmıştır.

II. Milli Eğitim Şûrası

- Tarih öğretiminde kullanılacak yardımcı materyal ve araç gereçler de tanıtılmış, ilköğretimden yüksek öğretime kadar tüm eğitim kademelerinde bu materyallerin kullanılması ve bu araç gereçlerin temin edilmesi gerektiği raporda sunulmuştur.
- Yardımcı materyal olarak tarih atlasları, tablolar, hicri takvimi miladi takvime çevirecek kılavuzlar, fotoğraf ve resim koleksiyonu, tarih hikâye kitapları belirlenmiştir. Sanat tarihi derslerinin de ayrıca okutulmasına karar verilmiştir.

III. Milli Eğitim Şûrası

- III. Milli Eğitim Şûrası, çok partili yaşama geçildikten sonra toplanan ilk şûra olma özelliği göstermektedir.
- III. Milli Eğitim Şûrası, Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer başkanlığında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde 2–12 Aralık 1946 tarihleri arasında toplanmıştır.
- III. Milli Eğitim Şûrası'nda ağırlıklı olarak teknik ve mesleki eğitim konuları görüşülmüş ayrıca okul-aile işbirliği konusu da ele alınmıştır. **Erkek sanat okulları hakkında hazırlanan raporda, sanat enstitülerinin 5. sınıflarına Türkiye ve İnkılâp Tarihi derslerinin koyulması gerektiği belirtilmiştir. Sanayi müzesinin kurulması, öğrencilerin sanat eserleriyle birebir temas ettirilmesi, ünlü Türk sanatçıların öğrencilere tanıtılması için geziler ve konferanslar düzenlenmesinin gereği de rapora eklenmiştir.**

DİĞER GELİŞMELER

- Tarih alanında İnönü döneminde yapılan en önemli çalışmalardan birisi, ilk İnkılâp Tarihi Enstitüsünün kurulması olmuştur. İlk İnkılâp Tarihi dersleri 1933 yılında verilmeye başlamış ve bu dersin ileriki zamanlarda daha düzenli hale getirilmesi kararlaştırılmıştır. TBMM’de yapılan görüşmeler sonucu Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü’nün kurulması 15 Nisan 1942’de kabul edilmiştir.
- Bu kanunla İnkılâp Tarihi derslerinin Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak programlara ve tayin edilecek esaslara göre, fakülte ve yüksekokullardaki profesör, doçent ve öğretmenler tarafından okutulması kararı alınmıştır.
- İnönü Döneminde yürütülen hümanist yaklaşımlı tarih anlayışı, 1945’ten itibaren Türkiye’de çok partili sisteme geçilmesinin de etkisi ile sorgulanmaya başlamıştır. Bu dönemin ünlü tarihçileri Fuat Köprülü, Nihal Atsız gibi kişiler, Türklerin Yunanlılarla akraba oldukları yönündeki yaklaşımları eleştiren yazılar yazmışlardır.

Halkevlerinin Tarih Eđitimine Yönelik Faaliyetleri: Tarihî Konferanslar

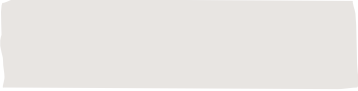
- Halkevlerinde düzenlenen tarihi konferanslar, tarihi mekanlara ve çeşitli müzelere yapılan geziler, müzelerin çeşitli faaliyetleri, tarihi konulu sergiler ile tarihi konulardan bahseden piyesler tarih eğitimi kapsamında değerlendirebilir.
- Cumhuriyet Halk Partisi 1932, 1938 ve 1940 tarihli çeşitli talimatnamelerle yurt çapında açılan Halkevlerinin amaçları, faaliyet kolları, örgütlenme biçimleri gibi birçok konuda düzenleme yapmıştır. Bu hükümler doğrultusunda Dil, Tarih ve Edebiyat kollarının görevi halkın bilgi düzeyini artırmak; parti ilkelerinin kökleşmesini sağlamak; vazife bilinci kazandırmak amacıyla milli kimliğin kurucu unsurları olarak kabul edilebilecek dil, edebiyat ve tarih gibi alanlarda çalışmalar yapmak olarak belirlenmiştir.

Halkevlerinin Tarih Eđitimine Yönelik Faaliyetleri: Tarihî Konferanslar

- Belirli gün ve hafta etkinlikleriyle ilgili anma törenleri düzenlemek; konferanslar verdirmek ve tüm bunların yanında çeşitli yarışmalar düzenlemek gibi faaliyetler ile devrimleri halka yaymayı ve Atatürk İlkeleri doğrultusunda dil ve tarih çalışmaları üzerinden yurttaşlık sevgisi aşılamaı amaç edinmiştir.
- Halkevlerinde 1932-1951 arasında verilen tarih ile ilgili konferanslar genel olarak dil, tarih edebiyat şubeleri ile tarih, müze ve sergi şubeleri aracılığıyla yapılmaktadır. Bu konferanslar için genellikle önemli günler ve haftalar ve milli bayram kutlamaları tercih edilmektedir. Ayrıca bizzat Halkevleri tarafından belli aralıklarla her tür konuda konferanslar verilmektedir. Tarihi konularda verilen konferansların içeriğini özellikle Kurtuluş Savaşı ile İnkılap Tarihi oluşturmaktadır.

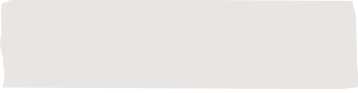
Halkevlerinin Tarih Eđitimine Yönelik Faaliyetleri: Tarihî Konferanslar

- Belirli gün ve hafta etkinlikleriyle ilgili anma törenleri düzenlemek; konferanslar verdirmek ve tüm bunların yanında çeşitli yarışmalar düzenlemek gibi faaliyetler ile devrimleri halka yaymayı ve Atatürk İlkeleri doğrultusunda dil ve tarih çalışmaları üzerinden yurttaşlık sevgisi aşılamaı amaç edinmiştir.
- Halkevlerinde 1932-1951 arasında verilen tarih ile ilgili konferanslar genel olarak dil, tarih edebiyat şubeleri ile tarih, müze ve sergi şubeleri aracılığıyla yapılmaktadır. Bu konferanslar için genellikle önemli günler ve haftalar ve milli bayram kutlamaları tercih edilmektedir. Ayrıca bizzat Halkevleri tarafından belli aralıklarla her tür konuda konferanslar verilmektedir. Tarihi konularda verilen konferansların içeriğini özellikle Kurtuluş Savaşı ile İnkılap Tarihi oluşturmaktadır.

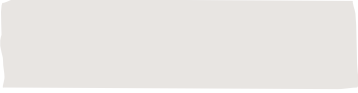
Halkevlerinin Tarih Eđitimine Yönelik Faaliyetleri: Tarihî Konferanslar

- Bu tür konularla yörenin milli mücadele sırasındaki faaliyetleri arasında doğrudan ilişki kurularak yerel tarihe de önem verilmektedir. Yaşanan topraklara aidiyet duyulması açısından yörenin önemli şahsiyetleri tanıtılmaktadır.
- Bunların yanında yörede bulunan tarihi eserlere farkındalık sağlamak amacıyla geziler ve sergiler düzenlenmektedir. İlgi çekici olan konularda ise yayınlar yapılmaktadır.

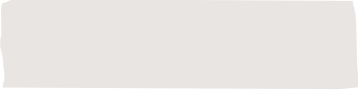
KÖY ENSTİTÜLERİNDE TARİH EĞİTİMİ

- 1943 öğretim programında yer alan tarih dersinin amaçları şu şekilde özetlenebilir:
- Öğrenciyi bulunduğu çevrenin tarihsel eser ve olayları ile temasa geçirerek onlara, bu olayları doğdukları zaman ve şartlar içinde inceleterek öğrenciye tarihsel zaman, fikir ve kavrayışı vermek,
- Öğrencide mensup olduğu ulusun ve insanlığa hizmeti dokunmuş ulusların fedakârlık ve kahramanlıklarını tanıtmak,
- Öğrenciye, Türklerde ve onların ilişkide bulundukları uluslarda; devlet teşkilatının ana yapısını, ekonomi ve teknik evrimin kendiliğini, tarihsel zamanların karakteristik olaylarını öğretmek onların bilgilerini artırmak ve ulusal duygularını kuvvetlendirmek,
- Tarihsel olaylarla ilgili kurumların evrimlerini ve bozuluşlarının sebeplerini talebeye inceletmek ve onları kazandıkları bilgilerle, toplulukların yapılarını kavrayabilecek duruma getirmek.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE TARİH EĞİTİMİ

- 1943 ve 1947 öğretim programları incelediğinde, öğretim programında değişiklik görülmektedir.
- 1947 öğretim programında, 1943 öğretim programında yer alan “tarihsel eser ve olaylardan yola çıkarak tarihsel zaman, fikir ve kavrayışına yer vermek” şeklinde ifade edilen amaç, 1947 programında kaldırılmıştır.
- Bunun yanında 1941’de kabul edilen ders kitaplarındaki değişimin, 1943 ve 1947 öğretim programlarına farklı şekilde yansıdığı görülmektedir.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE TARİH EĞİTİMİ

- Beş senelik enstitü öğretiminde kabul edilen iki öğretim programında, yürürlükte bulunan kitapların aynı olmasına rağmen iki öğretim programında konuların müfredata dağılımında farklılık olduğu göze çarpmaktadır.
- 1943 öğretim programında ikinci sınıf müfredatı “18 yy Osmanlı Fransa ilişkileri” ile son bulurken, 1947 öğretim programında ikinci sınıf tarih programı “Anadolu Beylikleri ve Uygarlıkları” konusu ile son bulmaktadır.
- Aynı şekilde üçüncü, dördüncü ve beşinci sınıf konularında da müfredat dağılımında değişikliğe gidilmiştir. Ayrıca 1947 öğretim programında İkinci Dünya Savaşı konusu eklenmiştir.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE TARİH EĞİTİMİ

- 1943 ve 1947 öğretim programları arasında dikkati çeken temel bir farklılık da kullanılan dildeki değişimdir. 1943 öğretim programında “talebe” ve “ulus” kavramları kullanılırken, 1947 öğretim programında bu kavramlar yerine eş anlamlıları olan “öğrenci” ve “millet” kavramlarının tercih edildiği görülmektedir.
- 1947 öğretim programındaki bu farklılığın yanında, 1943 öğretim programında ikinci sınıfta İslam Tarihi konusu açıklanırken “Muhammet ve islâmlık ve Muhammedin harbleri” ifadesi kullanılırken; 1947 öğretim programında ikinci sınıf müfredatında yer alan aynı konu “Hazreti Muhammet ve İslâmiyet, Muhammed’in harbleri” şeklinde kullanılmıştır.

KÖY ENSTİTÜLERİNDE TARİH EĞİTİMİ

- Ayrıca 1943 öğretim programında üçüncü ve beşinci sınıf tarih müfredatının içinde yer alan Atatürk'ün ölümü ve İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı seçilmesi olayları “Ebedî Şef Atatürk'ün ölümü ve bu olay önünde Türk ulusu ve dünya”, “Millî Şef İsmet İnönü'nün Reiscumhur seçilmesi, Türk ulusunun inkılâp yolunda ilerlemesi” şeklinde ifade edilmiştir.
- Aynı konular 1947 öğretim programında, sadece beşinci sınıf tarih müfredatı içinde şu şekilde yer almıştır: “Atatürk'ün ölümü ve olay önünde Türk ulusu ve dünya”, “İsmet İnönü'nün Reiscumhur seçilmesi, Türk ulusunun devrim yolunda ilerlemesi”.
- 1943 ve 1947 öğretim programları genel hatlarıyla benzerlik göstermektedir. Her iki programda da gezilere önem verildiği belirtilmekte ve dersin amacının millî değerlere sahip bireyler yetiştirmek olduğu üzerinde durulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akın, D. İkinci Dünya Savaşı Döneminde Milli Eğitim Politikaları Çerçevesinde Tarih Eğitimi (Ortaöğretim Birinci Devre). Doktora Tezi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2022.
- COPEAUX, Etienne, Türk Tarih Tezinden Türk-İslâm Sentezine, Çev. Ali Berktaş, İstanbul, 1998.
- Pakır, M. İsmet İnönü Dönemi Tarih Kongreleri (1938-1950). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2020.
- Temel, G. 1940-1946 Döneminde Köy Enstitülerindeki Eğitim-Öğretim Uygulamaları ve Tarih Eğitimi. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2010.
- Yıldırım, T. (2016). Halkevlerindeki Tarih Eğitimi Faaliyetlerine Bir Örnek: Tarihi Konferanslar (1932-1951). Electronic Turkish Studies, 11(19).